

LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Pavλίna Mazáčová

LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ

- zahrnuje literární **texty mnoha forem i žánrů** (próza, poezie i drama)
- **estetický charakter** zůstává dominantní v literatuře pro děti stejně pro literaturu obecně
- **specifikem je však vstupující výchovně vzdělávací aspekt** ze strany autorů, vydavatelů, ale také silná vliv rodičovské komunity, které není přítom tato literatura primárně určena

Rozlišujeme v ní dva druhy textů (z hlediska záměru cílové skupiny čtenářů):

1) **Intencionální literatura** – napsána záměrně pro dětského čtenáře

2) **Neintencionální literatura** – původně napsána pro dospělé čtenáře, postupem času však našla své využití především u dětských čtenářů (např. Pohádky bratří Grimmů, ... další?)

LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Literatura umožňuje dětským čtenářům **rozvoj estetického vnímání, ovlivňuje jejich vztah k četbě a knihám, podporuje fantazii a sdílení poznatků a prožitků s textem spojených**

Specifikum tvorby textů pro děti - významné respektování dětského čtenáře, uvažování nad obrazem světa, jaký dítěti nabízíme, a jaký je svět dítěte, který nám dokáže sdělit prostřednictvím svých představ

V literatuře pro děti nacházíme texty nabízející **aktuální témata** pro dětské čtenáře, **sdílené zkušenosti** současných dětí, **naproti tomu** tituly, které popisovanými skutečnostmi nejsou již aktuální

Můžeme hovořit o **literatuře generačně podmíněné** - přinášela či přináší témata aktuální pro danou generaci a kulturní prostředí

Vedle toho lze využívat pro práci s literaturou texty, které řadíme **k nadčasové literatuře pro děti**

ZÁKLADNÍ POJMY

Celoživotní učení (vzdělávání)

Pregramotnost

Funkční gramotnost

Čtenářská gramotnost

Literární gramotnost

Čtenářství

ZÁKLADNÍ POJMY

Definice **čtenářské gramotnosti** - často zohledňují **především schopnost porozumění textům pro praktické, každodenní užívání**, nezdůrazňují tak specifické roviny práce s uměleckým textem a možné estetické obohacení jedince.

Roviny edukace čtenářské gramotnosti:

- Vztah ke čtení (postoj a hodnoty) / Doslovné porozumění / Vysuzování a hodnocení / Metakognice / Sdílení / Aplikace (Zítková, 2013).

Čtenářská gramotnost - vnímána také jako cesta k aktivnímu čtenářství a hledání čtenářských strategií a vlastní identity v roli čtenáře (Helus, 2012). Rozvoj by tak měl **zahrnout více možností práce s textem ve smyslu úsudku o fiktivní realitě, volnějšimu interpretačnímu uvažování, posouzení estetické hodnoty textu, vnímáním autorského záměru, smyslu vytvořeného literárního díla** (Zítková, 2013).

ZÁKLADNÍ POJMY

Mezi **čtenářskou a literární gramotností** nacházíme určitý **překryv**, tedy schopnost porozumění textu s cílem dosažení vyšších rovin, než je základní rovina doslovného porozumění.

Zároveň je však třeba vnímat začlenění práce s texty uměleckými a edukačních činností, které nabídnou dětem a žákům rozvoj literární kompetence.

Literární kompetence pak zahrnuje **schopnost vnímat, zažít, interpretovat a hodnotit umělecký text a využívat zkušenosti v následné vlastní produkci** (Zítková, 2013) a doplňuje tak kompetenci čtenářskou.

LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ – OTÁZKY

Kdy a proč vznikla?

Co bylo impulzem k jejímu rozšíření?

Co její existenci předcházelo?

Kteří autoři a která díla patří mezi historicky první v oblasti dětské literatury?

ZDROJE

BETTELHEIM, B. (2017). Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době. Praha: Portál.

BUBENÍČKOVÁ, P. (2017). O smyslu nesmyslu: nonsens a česká pohádka. Liberec: Bor.

ČEŇKOVÁ, J. (2006). Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež. Praha: Portál.

GAVORA, P., & ZÁPOTOČNÁ, O. (eds). (2003). Gramotnosť: vývin a možnosti jej didaktického usmerňovania. Bratislava: UK.

GEBHARTOVÁ, V. (2017). Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV. Praha: Portál.

HELUS, Z. (2012). Reflexe nad problémy gramotnosti. Počáteční gramotnost. Pedagogika, 61 (1–2), 205–210.

CHALOUPKA, O. (2005). Příruční slovník české literatury od počátků do současnosti. Brno: Centa.

KNITLOVÁ, M. (2008). Obrázková kniha v literatuře pro děti a mládež v 90. letech i současnosti. Diplomová práce. Brno: MU.

ZDROJE

PETROVÁ, Z., & VALÁŠKOVÁ, M. (2007). Jazyková a literárna gramotnosť v materskej škole: Teoretické súvislosti a možnosti jej rozvíjania. Bratislava: Renesans.

REISSNER, M. (2006). Proměny literatury pro mládež. Brno: MU.

TOMAN, J. (1992). Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury. 1. vyd. České Budějovice: PF v Českých Budějovicích.

ZÁPOTOČNÁ, O., & PETROVÁ, Z. (2010). Jazyková gramotnosť v predškolskom veku. Teoretické východiská a námety k analýze a tvorbe kurikula jazykového vzdelávania detí MS. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave. Literatura pro děti 29

ZÍTKOVÁ, J. (2013). Pojmy čtenářská a literární gramotnost (kompetence) v kontextu výuky na základní škole. Brno: MU. Dostupné z: [https://educoland.muni.cz/download-613](https://educoland.muni.cz/download/613).